

Novejša zgodovina – 9. razred

Kazalo

PRVA SVETOVNA VOJNA.....	2
Svet na začetku 20. stoletja.....	2
Začetek prve svetovne vojne.....	3
Oktobrska revolucija in konec vojne.....	4
SVET MED VOJNAMA.....	5
Mirovne pogodbe.....	5
Socializem v SZ.....	6
Fašizem.....	7
Nacizem.....	8
Španska državljanska vojna.....	9
Na poti k drugi svetovni vojni.....	10
DRUGA SVETOVNA VOJNA.....	11
Kako se je začela druga svetovna vojna.....	11
Kako se je vojna razširila v južno in vzhodno Evropo.....	12
Kolaboracija in odpor.....	13
Kako je vojna postala svetovna.....	14
Kakšna je bila totalna vojna.....	15
Kako so v vojni zmagali zavezniki.....	16
O čem so se med vojno dogovarjali zavezniki.....	17
SVET PO VOJNI.....	18
Koliko žrtev je povzročila druga svetovna vojna.....	18
Sodelovanje in nasprotje po drugi svetovni vojni.....	19
Sodelovanje - OZN.....	19
Nasprotje - hladna vojna.....	19
Blokovsko razdeljen svet.....	20
Kakšne so bile posledice hladne vojne v Evropi.....	21
Kakšne so bile posledice hladne vojne v svetu.....	22
Bližnji vzhod.....	22
Koreja in Vietnam.....	23
Kdaj je popustila napetost hladne vojne.....	24
Kubanska kriza.....	24
Popuščanje napetosti.....	24
Zakaj je propadel komunizem v vzhodnem bloku.....	25
Kolonije so postale nove države.....	26
Povezovanje v svetu in Evropi.....	27
GOSPODARSKE SPREMEMBE V 20. IN 21. STOLETJU (Izbirna tema).....	28
Industrializacija kot gibalno sveta.....	28
Kako je prva svetovna vojna vplivala na gospodarstvo.....	28
Kapitalistična in socialistična gospodarska politika.....	29
Kaj je povzročilo gospodarsko krizo.....	29
Gospodarsko povezovanje po drugi svetovni vojni.....	30
Zlom gospodarstva v komunističnih državah.....	31
Kje so meje globalizacije.....	32
SLOVENCİ V 20. in 21. STOLETJU.....	33
Opredelitev za Jugoslavijo.....	33
Kraljevina Jugoslavija.....	34
Oblikovanje slovenskih meja.....	35
Slovenci v Kraljevini SHS - Jugoslaviji.....	36
Gospodarski, socialni in kulturni položaj.....	37
SLOVENCİ MED DRUGO SVETOVNO VOJNO.....	38
Okupacija.....	38
Začetek oboroženega odpora.....	39
Potek vojskovanja.....	40
Državljska vojna.....	41
Oblikovanje državnosti.....	42
Osvoboditev.....	43
SLOVENCİ PO DRUGI SVETOVNI VOJNI.....	44
Politični položaj Slovencev po vojni.....	44
Gospodarski položaj.....	45

Nova oblast v povojni Sloveniji	46
Burna 60. leta	47
Krizna 80. leta.....	48
Osamosvojitve Slovenije	49
Mednarodno povezovanje Slovenije.....	50
VOJNE V 20. IN 21. STOLETJU.....	51
Državlanske vojne	51
Ekonomske vojne	52
Kibernetske vojne.....	53
Osvobodilna gibanja	54
Terorizem	55
Oborožitve v 20. in 21. stoletju	56

PRVA SVETOVNA VOJNA

Svet na začetku 20. stoletja

1. Začetek 20. stoletja je zaznamoval razvoj znanosti, tehnike, umetnosti, gospodarski in duhovni napredek. Mnogi izumi in odkritja so korenito spremenila svet. Toda temu novemu svetu so še vedno vladale stare evropske monarhije, ki so vztrajale na stari osvajalni politiki iz prejšnjih časov.
2. V tem času sta Nemčija v Evropi in Japonska v Aziji zelo hitro gospodarsko napredovali. Zato sta zahtevali ponovno delitev kolonij, ker sta potrebovali surovine, rude in energetske vire. Stare velesile k temu seveda niso pristale in prišlo je do vedno hujših trenj.
3. Japonska je v boju za Mandžurijo premagala Rusijo (1905). Nemčija je merila na kolonije v Afriki, Oceaniji in na Balkan. Tam so imele svoje račune tudi novo nastale države Srbija, Bolgarija, Grčija, Črna gora ter stari sili Turčija in Rusija.
4. Na Balkanu sta izbruhnili dve balkanski vojni, ki sta bili uvod v prvo svetovno vojno. V prvi leta 1912 so novo nastale države: Srbija, Črna gora, Grčija in Bolgarija porazile Turčijo in osvojile Makedonijo ter večji del Trakije (danes severovzhodna Grčija in južna Bolgarija). V drugi balkanski vojni 1913 pa so se spopadle med seboj zaradi delitve Makedonije.
5. Bolgarija je končala kot poraženka in izgubila največ ozemlja, največ pa je pridobila Srbija. Kot zaveznica Rusije je postala nova sila na Balkanu in moteča za Avstrijo in Nemčijo, ki sta želeli Balkan zase zaradi poti na Bližnji vzhod z naftnimi polji. Zato sta bili Avstrija in Nemčija za zaščito svojih interesov pripravljene napasti Srbijo.

Začetek prve svetovne vojne

1. **Vzroki** za začetek prve svetovne vojne so bila nasprotja med imperialističnimi silami. Tako sta se oblikovala dva tabora: **antanta** - **Velika Britanija, Francija in Rusija** (stare kolonialne sile) in **centralne sile** - **Nemčija in Avstro-Ogrska**, ki sta zahtevali novo delitev sveta.
2. **Povod** za začetek vojne je bil atentat na avstrijskega prestolonaslednika junija 1914 v Sarajevu. Avstrija je po zavrženem ultimatu napovedala vojno Srbiji (vpletenost v atentat). Srbijo so podprle antantne sile, sledile so vojne napovedi in začela se je vojna.
3. Značilnosti bojevanja so bile pozicijska vojna in oblikovanje front: **zahodna, vzhodna, soška in solunska**, ki so se štiri leta vojne zelo malo premikale. Centralnim silam sta se kmalu pridružili še Turčija in Bolgarija. Obkoljena srbska vojska se je morala umakniti na otok Krf.
4. Antanti se je spomladi 1915 priključila Italija (obljubili so ji Južno Tirolsko, našo Primorsko, Istro, Hrvaško primorje). Leta 1917 so stopile v vojno na strani antante še ZDA (zaradi gospodarskih interesov in napadov nemških podmornic na njihove preskrbovalne tovarne ladje).

Oktobrska revolucija in konec vojne

1. V Rusiji se je vedno bolj širilo nezadovoljstvo zaradi slabega gospodarskega stanja, revščine in vojne. Car Nikolaj je moral na pritisk meščanskih strank odstopiti. Nova meščanska vlada kljub obljubam ni uspela končati vojne in izboljšati položaja preprostih ljudi.
2. Zato so nezadovoljni delavci, kmetje in vojaki ustanavljali vzporedne krajevne odbore oblasti – sovjete. Vodenje sovjetov so kmalu prevzeli komunisti (boljševiki). Splošno nezadovoljstvo množic in stanje v državi je izkoristila komunistična stranka (boljševiki) in pod vodstvom Lenina izvedla oktobrsko revolucijo (1917).
3. Komunisti so po revoluciji izvedli volitve, vendar niso dobili večine v parlamentu. Zato so uvedli diktaturo in začeli krvavo obračunavati z nasprotniki. Umorili so tudi carja in njegovo družino. S centralnimi silami so sklenili mir v mestu Brest (v današnji Belorusiji), da bi dokončno obračunali z nasprotniki revolucije.
4. Po izstopu Rusije iz vojne so centralne sile napredovale na zahodu, vendar je prihod ZDA odločilno vplival na potek vojskovanja. Jeseni 1918 so antantne sile prešle v proti ofenzivo na vseh frontah in centralne sile so v začetku novembra kapitulirale.

Mirovne pogodbe

1. Prva svetovna vojna je zahtevala 20 milijonov mrtvih, ogromno ranjenih, opustošenje in razsulo gospodarstvo. Zaradi nezadovoljstva je Evropo zajel val uporov in revolucij.
2. Sesuli so se štirje veliki imperiji: avstro-ogrski, nemški, ruski in turški. Na njihovih razvalinah so nastale nove države, dele njihovih ozemelj so dobile države zmagovalke.
3. Da bi vzpostavili red, so predstavniki antante začeli z mirovno konferenco v Parizu (Versailles 1919). Glavne odločitve je sprejemal svet velike četverice (ZDA, Velika Britanija, Francija in Italija).
4. Nemčija je morala sprejeti najtežje mirovne pogoje: omejili so ji število vojakov, težko oborožitev, vojno mornarico, izgubila je vse kolonije, Alzacijo, Loreno, Poznan, zahodno Prusijo, plačati je morala veliko vojno odškodnino.
5. Ostale poraženke so podpisale pogodbe kasneje. Vse so izgubile veliko ozemlja. Mirovna konferenca je poglobila nasprotja in povzročila nove krivice. Ustanovili so društvo narodov. To naj bi skrbelo za mir, vendar ni nikoli prav zaživel.

Socializem v SZ

1. Po oktobrski revoluciji je v Rusiji izbruhnila še državljanska vojna med pristaši komunistov (rdeča armada) in nasprotniki revolucije (bela garda). Slednjim so pomagale zahodne sile.
2. Po zmagi nad »kontrarevolucijo« leta 1922 so komunisti uvedli diktaturo, ukinili tržno gospodarstvo, poddržavili industrijo in zemljo (kolektivizacija) ter vpeljali plansko gospodarstvo.
3. Zaradi nesposobnega državnega uradništva, slabo stimuliranih delavcev in kmetov je začela proizvodnja upadati. V novo državo sovjetov – Sovjetsko zvezo je prišla lakota.
4. Po smrti prvega voditelja Lenina leta 1924 se je na njegovo mesto povzpel Stalin, tiran in diktator največjega kalibra. Zato, da bi ostal na oblasti, je dal pobiti na milijone ljudi. Milijone je poslal na suženjsko delo v Sibirijo.

Fašizem

1. Italija se je ob koncu vojne znašla v hudi finančni in gospodarski krizi, brezposelnost je dosegla kritično točko. Nemoč drugih strank, da uredijo razmere, je izkoristila fašistična stranka pod vodstvom Benita Mussolinija.
2. S svojim delovanjem in programom so dobivali fašisti vedno več glasov v parlamentu. Da bi pospešili svoj приход na oblast so ob podpori vojske in bogatih podjetnikov leta 1922 izvedli državni udar (pohod na Rim) in uvedli diktaturo.
3. Ideologija (miselnost) fašizma je temeljila na nacionalizmu, rasizmu, zavračanju demokracije, nasilju, propagandi, nadzoru nad javnim in zasebnim življenjem, krepitvi vojske, odklanjanju socializma in komunizma in veri v velikega vodjo.
4. Fašistična Italija je kmalu začela z osvajalno politiko in zasedla Reko, dele Dalmacije, Etiopijo (1936) in Albanijo (1939). Leta 1936 sta Mussolini in Hitler sklenila prijateljsko pogodbo, imenovano »os Rim-Berlin«.

Nacizem

1. Po prvi svetovni vojni se je začelo v Nemčiji obdobje weimarske republike, imenovano po weimarski ustavi. Zaradi težkih bremen versajske pogodbe je vladalo veliko nezadovoljstvo.
2. Zaradi nemoči vladajočih strank so se ljudje vedno bolj obračali k Nacistični stranki, ki jo je od 1920 vodil Adolf Hitler. Nacisti so zagovarjali rasizem, antisemitizem, večvrednost germanske rase, nasilje, diktaturo.
3. Hitler je skušal priti na oblast z državnim udarom v Münchnu 1923, vendar mu je spodletelo. Obsojen je bil na zapor. Hitler vzpon je doživela Nacistična stranka med veliko gospodarsko krizo in na volitvah 1933 dobila večino v parlamentu.
4. Hitler je postal nemški kancler in 1934 še predsednik. Nadel si je vzdevek führer in uvedel nacistično diktaturo. Začeli so preganjati Jude, komuniste in drugače misleče ter jih zapirali in ubijali.
5. Gospodarsko so bili nacisti zelo uspešni saj so odpravili brezposelnost z javnimi deli. V povezavi z velikim kapitalom so okrepili industrijo, predvsem vojaško. Nemčija je uvedla vojaško obveznost in se začela pripravljati na odpravo krivic iz versajske pogodbe.

Španska državljanska vojna

1. Tudi v drugih državah Evrope so rasle desničarske stranke s fašistično miselnostjo, zato so se demokratične sile povezale v ljudske fronte. Take ljudske fronte so zmagale na volitvah v Franciji in Španiji. Po prihodu na oblast so izvedle reforme v korist delavcev in kmetov.
2. V Španiji so se tem reformam uprli veleposestniki, kapitalisti in Cerkev. Povezali so se s fašističnim generalom Francom, ki je leta 1936 izvedel državni udar in sam prevzel oblast.
3. Nato je izbruhnila državljanska vojna med branilci republike na eni in pristaši Franca na drugi strani. Prve je podpirala SZ in prostovoljci iz Evrope, druge pa Nemčija in Italija. Nemci so pomagali tudi z letalstvom in bombardirali položaje republikancev. Strahote takega bombardiranja je upodobil veliki španski slikar Pablo Picasso na sliki Guernica.
4. Po treh letih vojskovanja je zmagal general Franco. To mu je uspelo tudi zaradi trenj in neenotnosti med republikanci. Komunistična struja je namreč delovala pod vplivom SZ in hotela sama prevzeti oblast. Po zmagi je Franco uvedel fašistično diktaturo in obračunal z republikanci. Diktatura se je končala šele z njegovo smrtjo leta 1975.

Na poti k drugi svetovni vojni

1. Nemčija, Italija in Japonska so hotele ponovno razdeliti svet, zato so se povezale med seboj in začele z osvajalno politiko. Zvezo imenujemo os Rim – Berlin – Tokio ali kratko sile osi.
2. Japonska je zasedla Mandžurijo in napadla Kitajsko. Tam je takrat divjala državljanska vojna med komunisti in Čankajškovimi silami (ob japonskem napadu so strnili vrste).
3. Hitler je leta 1938 zasedel Avstrijo oziroma jo priključil k tretjemu reichu. Nato je zasedel še pokrajino in Sudeti na Češkem, kjer je živila številna nemška narodna manjšina. Zaradi popustljive angleške in francoske politike je zasedel še Češko. Mussolini pa je zasedel Etiopijo in Albanijo.
4. Avgusta 1939 sta SZ in Nemčija v Moskvi podpisali sporazum o prijateljstvu in nenapadanju ter si razdelili interesna območja na Poljskem, ob Baltiku in v Romuniji. Hitler si je tako zavaroval vzhod, Stalin pa si je »kupil« mir.

DRUGA SVETOVNA VOJNA

Kako se je začela druga svetovna vojna

1. Druga svetovna vojna se je začela z nemškim napadom na Poljsko 1. 9. 1939. Ob napadu so Nemci uporabili novo taktiko, imenovano bliskovita vojna (blitzkrieg). Potem je Poljsko napadel še Stalin. Diktatorja sta si na podlagi sporazuma razdelila njeno ozemlje. Velika Britanija in Francija sta 3. septembra napovedali vojno Nemčiji. Britanija je v Francijo napotila svojo vojsko za pomoč pri obrambi.
2. Rdeča armada je jeseni zasedla Baltske države in napadla še Finsko. Ta se je celo zimo dobro upirala, spomladi 1940 pa je podpisala kapitulacijo in izgubila precej ozemlja na jugovzhodu.
3. Hitler je ponovno udaril spomladi 1940, ko je zasedel Dansko in Norveško. Francijo je napadel preko Nizozemske, Belgije in Luksemburga in tako zaobšel francosko obrambno linijo. Francija ki je kapitulirala 22. junija 1940. Severna polovica države je bila neposredno pod nemško okupacijo, južno polovico pa je upravljal general Petain (vichyska Francija).
4. Poleti 1940 je Nemčija napadla še Veliko Britanijo. Bitka se je odvijala v glavnem v zraku. Nemci so načrtovali uničiti britansko letalstvo, da bi lahko potem izvedli invazijo. Zaradi odličnih letal, uporabe radarjev, dobre protiletalske obrambe in obveščanja ter napačne nemške taktike je uspelo Britancem odbiti napad.

Kako se je vojna razširila v južno in vzhodno Evropo

1. Septembra 1940 so Nemčija, Japonska in Italija podpisale trojni pakt, s katerim so si na novo razdelile svet. K trojnemu paktu so kasneje pristopile Madžarska, Romunija, Bolgarija.
2. K pristopu je bila vabljen tudi SZ. Ker Stalinu niso prepustili Balkana, do podpisa ni prišlo. Pristop Jugoslavije je sprožil val nezadovoljstva v državi in vlada je morala odstopiti.
3. Hitler se Balkanu seveda ni odrekel. Aprila 1941 so Nemci, Italijani, Madžari in Bolgari napadli Jugoslavijo in Grčijo, ki sta kmalu kapitulirali. Okupatorji so si razdelili zasedeno ozemlje. Osrednji del Srbije je vodila kvizlinška vlada Milana Nedića, na večjem delu Hrvaške pa je nastala NDH (Neodvisna država Hrvaška). Upravljali so jo ustaši pod vodstvom Anteja Pavelića.
4. Z »Operacijo Barbarossa« je Hitler 22.6.1941 napadel bivšo zaveznico SZ. Popolnoma nepripravljene sovjetske enote so hitro klonile. Jeseni so bili Nemci že pred Moskvo in Leningradom. Potem jih je ustavila ruska zima in sveže sovjetske vojaške enote, ki so prišle iz Sibirije.

Kolaboracija in odpor

1. V vseh zasedenih deželah so nacisti uvedli kruto oblast, ki se je ponavadi oprla na domače sodelavce (kolaboracija). Najbolj znani sodelavci okupatorja so bili Vidkun Quisling (Norveška), general Petain (Francija), Ante Pavelić (NDH), Milan Nedić (Srbija). Na okupatorjevo stran so stopili zaradi političnih, gospodarskih ali ideoloških razlogov.
2. Domoljube so okupatorji zapirali, morili in vodili na suženjsko delo v Nemčijo ali izseljevali. Ustanavljali so številna koncentracijska taborišča, kjer so iztrebljali »manjvredne rase«. Tam je našlo smrt tudi okoli 6 milijonov Židov.
3. V večini okupiranih dežel pa so zrasla odporiška gibanja, ki so bila najmočnejša v SZ, na Poljskem, v Jugoslaviji, Grčiji, Franciji in Italiji. Bila so pod vodstvom opozicijskih meščanskih strank in komunistov.
4. Med njimi je večkrat prihajalo do trenj, ker so se borili tudi za oblast. Na Poljskem so Sovjeti izigrali Domovinsko armado (meščanska), da je lahko prišla do veljave Ljudska armada (komunistična). V Grčiji je celo izbruhnila državljanska vojna med odporiški skupinami.

Kako je vojna postala svetovna

1. Italijani so iz svoje kolonije Libije septembra 1940 napadli Egipt, vendar so jih Britanci potisnili nazaj. Zato je Hitler leta 1941 poslal Italijanom na pomoč puščavski korpus pod poveljstvom generala Erwina Rommela. Ta je potisnil Britance iz Libije v Egipt do El Alameina pred vrati Aleksandrije.
2. 7.12.1941 so Japonci nenadoma napadli pomorsko oporišče tihomorskega ladjevja ZDA Pearl Harbor na Havajih in onesposobili večino ladjevja. ZDA so stopile v vojno. Potem so Japonci zasedli Filipine, Malajo, Singapur, Indonezijo, Burmo, del Nove Gvineje in mnoge druge otoke.
3. Japonci so bili uspešni zaradi dobre izurjenosti in predanosti vojakov, premoči v zraku in na morju, premajhnega števila britanskih vojakov in nepripravljenosti Američanov na vojno.
4. Vojna je divjala tudi na Atlantiku, kjer sicer večji pomorskih bitk ni bilo. So pa nemške podmornice potapljale britanske in ameriške oskrbovalne ladje ter prizadejale zaveznikom velike izgube. Toda Britanci so razvozlali nemški šifrirni sistem, izdelali odlične torpede in globinske bombe. Tovorne ladje so plule v konvojih s spremstvom in na koncu so dobili vojno z nemškimi podmornicami.

Kakšna je bila totalna vojna

1. Značilno za totalno vojno je bilo, da so bili spopadi na celotnem ozemlju napadene države. V teh spopadih so bili najbolj prizadeti civilisti. Med njimi je bilo tako več žrtev, kot med vojaki.
2. Ogromno žrtev med civilisti so povzročila tudi koncentracijska taborišča (okoli 10 milijonov) V teh taboriščih so predvsem Nemci načrtno ubijali Jude, Rome, Slovane in nasprotnike režima. Načrt iztrebljanja Judov imenujemo holokavst. Iztrebljanje ljudi druge narodnosti pa genocid.
3. Japonci so bili uspešni zaradi dobre izurjenosti in predanosti vojakov, premoči v zraku in na morju, premajhnega števila britanskih vojakov in nepripravljenosti Američanov na vojno.

Kako so v vojni zmagali zavezniki

1. Poleti 1942 so začeli Nemci ofenzivo na južnem krilu vzhodne fronte. Toda Rdeča armada je v protinapadu obkolila okoli 200 000 vojakov in februarja 1943 zmagala v bitki za Stalingrad. Poleti 1943 je poskušal Hitler z novim protinapadom pri Kursku, kjer se je vnela največja tankovska bitka v drugi svetovni vojni. Tudi tokrat so bili Nemci poraženi in potem so se na vzhodni fronti samo še umikali.
2. Britanci so konec 1942. premagali Rommla v bitki pri El Alameinu in do maja 1943 skupaj z Američani potisnili Nemce in Italijane iz severnoafriškega bojišča. Poleti 1943 so zavezniki zavzeli Sicilijo in jug Apeninskega polotoka. Mussolini je moral odstopiti, nova vlada je podpisala brezpogojno predajo (8.9.1943). Severno polovico Italije so okupirali Nemci.
3. Po dolgih pripravah so se zavezniki junija 1944 izkrkali na Normandiji (Invazija na Normandijo ali Dan D) in tako odprli zahodno fronto. Ob velikih izgubah so prebili nemško obrambo in osvobodili Francijo in države Beneluksa. Ob koncu zime 1945 so prodrli čez Ren in se srečali s Sovjeti na reki Labi. Berlin je v začetku maja zavzela rdeča armada. Nemčija je podpisala kapitulacijo 9.5.1945.
4. Na tihomorskem bojišču je uspelo Američanom junija 1942 zaustaviti japonsko ofenzivo v pomorski bitki pri otočju Midway. Potem so s taktiko žabjih skokov zavzemali pomembnejša oporišča Japoncev, ki so se zagrizeno borili za vsak otok tudi s kamikazami. Šele po hudih bojih je Američanom uspelo zavzeti dva strateško pomembna otoka Ivo Džimo in Okinavo. Od tam so potem vzletali bombniki in bombardirali Japonsko.
5. Japonci se niso hoteli vdati in zavzetje otočja bi terjalo ogromne žrtve med ameriškimi vojaki. Američani so zato avgusta 1945 vrgli dve atomski bombi (na Hirošimo in Nagasaki). Uničevalna moč novega orožja je Japonce prisilila k vdaji (podpisana 2. septembra 1945).

O čem so se med vojno dogovarjali zavezniki

1. Protifašistična zveza se je oblikovala med potekom vojne. Temelj tej zvezi sta postavila ameriški predsednik Roosevelt in britanski premier Churchill z atlantsko listino. Podpisala sta jo na ladji ob obali Nove Fundlandije. V njej sta se zavzela za boj proti nacizmu in fašizmu, za samoodločbo narodov in za ohranitev miru po vojni. Zagotovila sta, da nimata ozemeljskih zahtev.
2. Atlantsko listino je pozneje podpisalo še 20 držav, ki so oblikovale protifašistično in protinacistično zvezo. Med njimi sta bili tudi Jugoslavija in SZ. Postala je tudi temelj listine OZN (Organizacija združenih narodov).
3. Novembra leta 1943 so se v Teheranu v Iranu prvič sestali trije najpomembnejši voditelji zaveznikov: Roosevelt, Churchill in Stalin. Na konferenci so se dogovorili za odprtje zahodne fronte v Franciji, za skupen boj proti nacizmu, za podporo partizanom v Jugoslaviji in zagotovili njeno celovitost.
4. Februarja 1945 so se veliki trije sestali na konferenci v Jalti na polotoku Krimu. Med zavezniki so se kazala nasprotja. Stalin je hotel povečati svoj vpliv v vzhodni Evropi, Churchill in Roosevelt pa sta nasprotovala širjenju komunizma. Dogovorili pa so se o povojni ureditvi Evrope in si razdelili interesna območja. Nemčijo so razdelili na 4 okupacijska območja.
5. Zadnja konferenca velikih treh je bila po vojni v Potsdamu blizu Berlina (namesto preminulega Roosevelta je ZDA predstavljal Truman). Tam so natančneje opredelili okupacijske cone v Nemčiji, njeno vojno odškodnino in se dogovorili, kako bodo kaznovali vojne zločince.

SVET PO VOJNI

Koliko žrtev je povzročila druga svetovna vojna

1. Posledice druge svetovne vojne so bile katastrofalne: okoli 50 milijonov mrtvih, okoli 30 milijonov ranjenih, 3 milijone pogrešanih, okoli 45 milijonov pregnanih in razseljenih, porušena mesta, vasi, tovarne, komunikacije.
2. Evropejci so se množično preseljevali zaradi preganjanja in spremenjenega političnega sistema. V Južno Ameriko so pobegnili številni nacistični zločinci in sodelavci okupatorja.
3. V povojnih letih je v Evropi vladala lakota in pomanjkanje potrebščin, širile so se bolezni. Na pomoč Evropejcem so priskočile ZDA, ki so pošiljale predvsem pakete s hrano, obleko in obutvijo. Začela se je tudi obnova porušenega in v ljudi se je počasi naselil optimizem.
4. Zmagovalci so začeli obračunavati z vojnimi zločinci in okupatorjevimi zavezniki. Na zahodu so ustanavljali vojaška sodišča, ki so jim sodila. Na vzhodu pa so jih veliko usmrtili brez sojenja. Sodni proces proti največjim vojnim zločincem je bil organiziran v Nuernbergu. Tam so jih 12 obsodili na smrt, ostale pa na dolge zaporne kazni. Hitler, Himmler, Goebbels, Goering so naredili samomor.
5. Japonsko so Američani demilitarizirali, obsodili 7 vodilnih osebnosti na smrt in postopoma uvedli parlamentarno demokracijo. Mnogi vojni zločinci so zbežali v tujino in se dolga leta tam uspešno skrivali. Nekatere pa je vseeno dosegla roka pravice.

Sodelovanje in nasprotje po drugi svetovni vojni

Sodelovanje - OZN

1. Aprila 1945 so ZDA, SZ , Velika Britanija in 48 še drugih držav ustanovile Organizacijo združenih narodov – OZN, da bi skupaj varovali mir, temeljne človekove pravice in svoboščine, reševali mednarodne socialne, kulturne in ekonomske probleme.
2. OZN sestavlja šest organov: Generalna skupščina, Sekretariat, Varnostni svet, Ekonomsko-socialni svet, Mednarodno sodišče, Skrbniški Svet. Najvišji upravni organ je Sekretariat, ki ga vodi generalni sekretar.
3. V okviru OZN delujejo: UNESCO (izobraževanje, znanost, kultura), UNHCR (skrb za begunce), WHO (skrb za zdravstvo). OZN ima tudi mirovne enote, ki posredujejo na kriznih območjih in ohranjajo mir.

Nasprotje - hladna vojna

1. SZ in ZDA sta bili zaveznici proti Hitlerju in silam osi, toda med njima je prihajalo že med vojno do nasprotij. Ta so se še poglobila na konferenci v Potsdamu. Do nasprotij med vojaškima velesilama je prišlo predvsem zaradi različnih političnih sistemov in želje obeh po prevladi v Evropi in svetu.
2. To je bilo obdobje stalnih groženj, oboroževalne tekme, vohunskih afer, razkazovanja moči in merjenja sil na ozemljih drugih držav. Stalin je v vse države Evrope, ki jih je osvobodila Rdeča armada, uvedel komunizem in zgradil »železno zaveso«. Komunizem in svoj vpliv je širil tudi drugod po svetu, ZDA pa so to skušale preprečiti.
3. Do neposrednega vojaškega spopada med velesilama pa ni prišlo zaradi ravnotežja v jedrski oborožitvi, strahu pred popolnim uničenjem in zavesti, da v jedrski vojni ni zmagovalca. Zato to obdobje imenujemo hladna vojna.

Blokovsko razdeljen svet

1. Po drugi svetovni vojni sta vodilno vlogo v svetovni politiki prevzeli SZ in ZDA. Obe velesili sta skušali spraviti pod svoj neposredni vpliv čim večji del sveta. SZ je hotela obenem razširiti komunizem, ZDA so hotele zaščititi demokracijo.
2. Da bi se uprli širjenju komunizma, so Američani nudili demokratičnim državam denarno in gospodarsko pomoč (Trumanova doktrina in Marshallov načrt). in ustanovili Severnoatlantsko zvezo vojaško zvezo - NATO.
3. Komunistične države so se povezale za obrambo komunizma v Svet za vzajemno gospodarsko pomoč (SEV), ustanovile so vojaško zvezo Varšavski pakt in osnovale Inforburo – organizacijo za usklajevanje skupnih ciljev komunističnih strank.
4. Tako sta se oblikovala zahodni in vzhodni blok in oba sta začela z oboroževalno tekmo predvsem v jedrskem orožju. Tako ZDA kot SZ sta poleg bombnikov gradili tudi rakete z jedrskimi konicami srednjega in medcelinskega dosega, bombnike, jedrske podmornice in letalonosilke. V jedrsko oboroževalno tekmo so se vključile še Francija, Velika Britanija in Kitajska.

Kakšne so bile posledice hladne vojne v Evropi

1. Nemčijo so po vojni razdelili na štiri okupacijske cone. Na zahodu so bile: ameriška, francoska in britanska, na vzhodu pa sovjetska. Berlin je bil v sovjetski a prav tako razdeljen na štiri cone.
2. Iz zahodnih con je potem nastala ZRN (zahodna-kapitalistična), iz sovjetske pa NDR (vzhodna-komunistična). ZRN je uspel gospodarski čudež zaradi vlaganja ameriškega kapitala, nemške organiziranosti in redoljubnosti. NDR je gospodarsko nazadovala zaradi planskega gospodarstva in zaplenjene tehnike s strani SZ.
3. Sovjeti so hoteli izriniti zahodne zaveznike iz Berlina, vendar so se le-ti s pomočjo zračnega mostu obdržali. Zaradi množičnega bežanja vzhodnih Nemcev izpod komunizma na zahod, so vzhodno nemške oblasti sezidale znameniti berlinski zid in obdale zahodno mejo z bodečo žico.
4. Tudi Avstrija je bila razdeljena na štiri okupacijske cone. Po desetletnih pogajanjih med blokoma, so potem z Avstrijsko državno pogodbo ustanovili samostojno in nevtralno Republiko Avstrijo, ki je morala zaščititi manjšine.
5. Jugoslavija se je najprej povezala s SZ. Toda njen predsednik Tito se ni hotel podrediti Stalinu. Jugoslavija se je sprla z Informbirojem, poiskala pomoč na zahodu in iskala svojo pot v komunizem.

Kakšne so bile posledice hladne vojne v svetu

Bližnji vzhod

1. Ker so se Judi v prvem stoletju uprli Rimljanom, se je morala večina izseliti iz Palestine. Razkropili so se po celotnem imperiju in nato v srednjem veku po celi Evropi. Stalno so jih preganjali, vendar so ohranili svojo samobitnost.
2. V 20. stoletju se je med Judi močno razmahnilo gibanje za ustanovitev lastne države v Palestini. S pomočjo zahodnih zaveznikov, ki so imeli tam upravo, so leta 1948 ustanovili državo Izrael. Vanjo so se naseljevali Judje iz celega sveta.
3. Tam so že živeli arabski Palestinci, ki so tudi hoteli imeti svojo državo. Nasprotja med Izraelci in Palestinci so prerasla v vojaške spopade, v katere so se vmešavali arabski sosedje, ki so bili na palestinski strani.
4. Zaradi močne podpore ZDA in odlične taktike so vse vojne z arabskimi sosedi dobili Izraelci in še razširili ozemlje. Veliko Palestincev se je izselilo v sosednje države, kjer še danes živijo kot begunci.

Koreja in Vietnam

1. Leta 1949 so po dolgi državljanski vojni na Kitajskem zmagali komunisti pod vodstvom Mao Cetunga. Poraženec Čankajšek se je umaknil na otok Tajvan. Komunizem se je pod vplivom Kitajske in SZ razširil tudi v Severno Korejo. Južna Koreja je pod vplivom ZDA ostala demokratična.
2. Leta 1950 so vojaške enote Severne Koreje napadle Južno Korejo in začela se je korejska vojna. Južni Koreji so pomagale ZDA, Severni Koreji pa Kitajska. Ker v vojni ni bilo zmagovalca, so državo leta 1953 razdelili po 38. vzporedniku na Severno - komunistično in Južno- demokratično,
3. Vietnam je bil pred okupacijo Japonske francoska kolonija. Leta 1945 je država pod vodstvom komunista Ho Ši Minha razglasila neodvisnost. Posredovala je francoska vojska pod, vendar je bila poražena. Državo so leta 1954 razdelili na severni – komunistični in južni – demokratični del.
4. Iz severnega dela so hoteli komunisti razširiti oblast še na južni del, zato so posredovale ZDA. Vnela se je dolgotrajna vojna. Z gverilskim vojskovanjem in ob pomoči Kitajske ter SZ je zmagala vojska Severnega Vietnama. Komunisti so premagali tudi Južni Vietnam in leta 1974 ustanovili enotno državo Vietnam.

Kdaj je popustila napetost hladne vojne

Kubanska kriza

1. Srednja in Južna Amerika sta bili v interesnem območju ZDA, ki so s pomočjo obveščevalne službe CIA ohranjale zveste režime. Do poskusov komunističnih prevratov je vseeno prihajalo. Komunistom pod vodstvom Fidela Castra je uspelo izvesti revolucijo na Kubi in priti na oblast. Američani so hoteli Castra vreči z oblasti z vojaškimi akcijami in gospodarsko blokado a brez uspeha.
2. Castro se je zato naslonil na SZ, ki mu je pošiljala vojaško in gospodarsko pomoč. Leta 1962 so Sovjeti na Kubi namestili rakete z jedrskimi konicami. ZDA so se čutile neposredno ogrožene in zahtevale odstranitev raket. V nasprotnem primeru bi začele z jedrsko vojno. Po krajšem kajanju mišic je le prevladal razum in SZ je odstranila rakete z otoka.

Popuščanje napetosti

1. Po kubanski krizi sta začeli velesili s pogajanjmi in podpisali sporazum o omejevanju jedrskega orožja, imenovan SALT 1. Na mednarodni konferenci v Helsinkih so podpisali listino o varnosti in sodelovanju. Države udeleženske so se zavezale, da bodo medsebojne spore reševale po mirni poti.
2. Po Stalinovi smrti se je na oblast v SZ povzpel Nikita Hruščov. V državi so izvedli več reform v gospodarstvu in politiki, nadzora nad vzhodnim blokom pa niso opustili. V Madžarski, Poljski in Češkoslovaški so izbruhnili upori proti SZ, vendar je vse upore rdeča armada zadušila v krvi.
3. Leta 1985 je postal voditelj SZ Mihail Gorbačov in uvedel številne družbene in gospodarske spremembe. Državljanom SZ je omogočil svobodo in demokracijo. Mnoge republike so se odcepile od SZ in ustanovile lastne države.
4. Ameriški predsednik Reagan in Gorbačov sta decembra 1987 podpisala sporazum o uničenju raket srednjega dosega. Novembra 1990 so članice Konference o varnosti in sodelovanju v Parizu podpisale Listino o novi Evropi, s katero so razglasile konec hladne vojne.

Zakaj je propadel komunizem v vzhodnem bloku

1. Zaradi slabih gospodarskih rezultatov komunizma je začel voditelj SZ Mihail Gorbačov v drugi polovici 80. let s prenovo države. Zaradi odpora komunističnih birokratov ter premajhne odločnosti prenova ni uspela. To so izkoristili nazadnjaški privrženci komunizma in poskušali izvesti državni udar. Namero jim je preprečil Boris Jelcin s privrženci.
2. Politično in gospodarsko krizo v SZ so izkoristile podrejene države vzhodne Evrope in se konec 90. let po procesu demokratizacije osamosvojile (Madžarska, Poljska, Češko-Slovaška, Bolgarija, Romunija, Baltske države, NDR...). Leta 1989 je padel berlinski zid in leta 1990 sta se združili Vzhodna in Zahodna Nemčija.
3. Tudi v Jugoslaviji se je začel proces demokratizacije. Srbski predsednik Slobodan Milošević je skušal ob podpori vojske vsiliti vodilno vlogo Srbije v državi. Slovenija in Hrvaška sta se temu uprli in se leta 1991 osamosvojili. Sledile so še ostale republike.
4. Osrednja oblast v Jugoslaviji je hotela ohraniti državo, zato je posredovala z vojsko v Sloveniji, Hrvaški, Bosni in Hercegovini. Začela se je vojna, ki se je v Sloveniji hitro končala. Na Hrvaškem in BiH pa je bila dolgotrajna in krvava zaradi številnih pripadnikov srbske narodnosti, ki so slepo sledili Miloševiću in ideji o veliki Srbiji. Nekdanje republike so po koncu vojne postale samostojne države.
5. Kitajska se je po smrti voditelja Mao Zedonga odprla na zahod, izvedla gospodarske reforme in postala gospodarska velesila s komunističnim režimom. Poskus demokratizacije Kitajske je režim v krvi zadušil. Komunistični režimi so se obdržali še v Severni Koreji, Vietnamu, Angoli, na Kubi.

Kolonije so postale nove države

1. Po drugi svetovni vojni so se v evropskih kolonijah Azije in Afrike pojavila osvobodilna gibanja, ki so po letih vztrajnega gverilskega bojevanja pregnala kolonizatorje in ustanovila lastne države. Ta proces imenujemo tudi dekolonizacija.
2. Po odhodu kolonizatorjev so se razmere največkrat še poslabšale, ker so prišli na oblast domači diktatorji. Gospodarsko so bile kot surovinska baza zaostale, ljudje neizobraženi. Zaradi trenj med različnimi etničnimi skupinami je prihajalo do državljanskih vojn
3. Bivše kolonialne sile so izkoristile slabo gospodarsko in politično stanje v novih državah. Še naprej so na njihov račun kovalе dobičke in se vmešavale v njihove notranje zadeve. Tak posreden način izkoriščanja imenujemo neokolonializem.
4. Da bi se rešile vpliva velesil, so se nove države tretjega sveta povezale v gibanje neuvrščenih. Temu gibanju se je priključila tudi Jugoslavija. Zaradi notranje neenotnosti pa gibanje ni imelo večjega vpliva na svetovno politiko.
5. Poseben primer novo nastale države je bila Južnoafriška republika. ki je nastala že leta 1931. Ustanovili so jo beli evropski kolonisti. Z ustavo so zagotovili oblast in privilegije belim priseljencem. Leta 1948 so uvedli še politiko rasnega razlikovanja-apartheid.
6. Proti rasnemu razlikovanju se je boril Afriški nacionalni kongres z voditeljem Nelsonom Mandelo. Večino voditeljev skupaj z Mandelo je režim zaprl. Po dolgotrajni mednarodni izolaciji je režim leta 1990 odpravil apartheid in izpustil Nelsona Mandelo, ki je bil na demokratičnih volitvah izvoljen za predsednika.

Povezovanje v svetu in Evropi

1. Najpomembnejša organizacija za povezovanje držav in mednarodno sodelovanje je OZN, ki skrbi za sodelovanje na gospodarskem, znanstvenem, kulturnem in socialnem področju. Veliko vlogo igra na humanitarnem področju. Žal pa je pri reševanju konfliktov manj uspešna zaradi interesov velikih sil.
2. Gibanje neuvrščenih so ustanovile države, ki niso hotele ne v zahodni ne vzhodni blok. To so bile države tretjega sveta in predstavljale proti utež obema blokoma. S koncem hladne vojne je gibanje zamrlo.
3. Nastale so tudi druge povezave kot so Arabska liga, Organizacija afriške enotnosti, Afriška unija, Zveza južnoameriških narodov, Zveza držav Jugovzhodne Azije (ASEAN). Vse imajo podobne cilje kot OZN.
4. Da bi povečale konkurenčnost svojega gospodarstva, so države zahodne Evrope ustanovile Evropsko gospodarsko skupnost - EGS. Tako so postavile temelje za združevanje evropskih držav. Pomemben za združevanje je bil sporazum v Maastrichtu leta 1992. Tam so se dogovorili o gospodarski, denarni, politični in vojaški zvezi ter imenu – Evropska unija.
5. Evropska unija je skupnost samostojnih držav, ki so del suverenosti prenesle na unijo. Unija ima svojo zastavo, himno, valuto. V sklopu unije delujejo naslednje ustanove: Evropski parlament, Evropski svet, Svet ministrov, Evropska komisija, Sodišče Evropske unije, Evropska centralna banka, Evropsko računsko sodišče.

GOSPODARSKE SPREMEMBE V 20. IN 21. STOLETJU (Izbirna tema)

Industrializacija kot gibalno sveta

1. Z drugo industrijsko revolucijo v drugi polovici 19 stoletja se je začel proces pospešene industrializacije. Najprej se je širila v Veliki Britaniji, nato po zahodni Evropi in ZDA. Industrializacija je bila možna, ko so se pojavili presežki proizvodov in delovne sile v kmetijstvu.
2. Lastniki industrijskih obratov – tovarn so uvajali nove stroje, tehnologije in postopke v proizvodnjo, da bi povečali svojo konkurenčnost na trgu. To je prinašalo napredek in razvoj, ki so ga bili deležni lastniki kapitala in vladajoča elita. Lastniki kapitala so bogateli tudi na račun špekulacij, poceni delovne sile in izkoriščanja kolonij.
3. Industrijska revolucija je povzročila veliko razliko v razvoju. Industrializirane države Evrope, ZDA in Japonska so močno napredovale, države in kolonije v Afriki in Aziji s pretežno kmetijsko proizvodnjo in malo obrtjo pa so zaostale v razvoju.

Kako je prva svetovna vojna vplivala na gospodarstvo

1. Med vojno so vojskujoče države uvedle vojno gospodarstvo in vso industrijsko in kmetijsko proizvodnjo podredile potrebam vojske. Ker so se moški vojskovali, so morale prijeti za delo ženske.
2. Po vojni so bile evropske države pred finančnim zlomom. Posebej težko je bilo v Nemčiji. Ni se mogla prilagoditi mirnodobnemu gospodarjenju, ker je morala plačevati vojno škodo. Nastopila je kriza, velika inflacija – razvrednotenje denarja, brezposelnost.
3. ZDA, ki so se že pred vojno povzpele v gospodarsko velesilo, so med vojno utrpele najmanj škode. Po vojni pa so še bolj napredovale in lahko pomagale evropskim državam z vlaganji v gospodarstvo, ki si je sčasoma opomoglo.

Kapitalistična in socialistična gospodarska politika

1. Kapitalistična gospodarska politika temelji na zasebnem kapitalu in prostem trgu. Obstajajo pa tudi podjetja in banke v državni lasti. Kapitalisti so lastniki kapitala, proizvodnih sredstev in delodajalci, delavci pa so delojemalci.
2. Socialistično gospodarstvo je temeljilo na državni lastnini podjetij in planskem gospodarstvu, ki je vodeno iz enega centra. Vodilni politiki so se dogovarjali, kje bodo gradili tovarne in koliko bodo proizvedle v določenem obdobju.
3. V podjetja so na vodstvene položaje nastavljali režimu zveste uradnike. Delavci so bili slabo stimulirani ker je prevladovala uravnalovka. Zato je bila produktivnost nizka in podjetja so težko tekmovala s kapitalističnimi.

Kaj je povzročilo gospodarsko krizo

1. Denar v kapitalizmu mora stalno krožiti. Kadar se kroženje ustavi, nastopi kriza. Ena najhujših kriz kapitalističnega gospodarstva se je začela v ZDA po zlomu borze na Wall Streetu oktobra 1929. Vrednosti delnic so strmoglavile, sledili so bankroti bank, podjetij in velika brezposelnost.
2. Do zloma je prišlo zaradi prekomernega zadolževanja podjetnikov. Ker niso mogli vračati denarja, so bankrotirali. Za njimi so propadle banke. Odpuščeni delavci niso imeli denarja za nakupe, propadala so še druga podjetja. Bogati kapitalisti so denar skrivali na varnem, kroženje denarja se je ustavilo. Začela se je kriza, ki se je razširila po svetu.
3. Krizo je rešil ameriški predsednik Franklin Delano Roosevelt s programom new deal. Reševanje krize je preložil na ramena države, ki je zmanjšala plače državnim uslužbencem, povečala davke bogatemu sloju, z državnim denarjem je reševala perspektivne banke in določena podjetja ter investirala v javna dela.

Gospodarsko povezovanje po drugi svetovni vojni

1. Ob koncu druge svetovne vojne so ZDA postale svetovna politična in gospodarska velesila, ki je pomagala zahodno evropskemu gospodarstvu, da se zopet postavi na noge. Gospodarsko so izredno napredovale tudi Japonska, Južna Koreja, Tajvan, Hongkong, Singapur.
2. Ustanovljene so bile mnoge organizacije za razvoj gospodarstva. Svetovna banka - WB, Mednarodni denarni sklad – IMF, Organizacija za ekonomsko sodelovanje in razvoj – OECD, Svetovna trgovinska organizacija – WTO, ki pa dostikrat delujejo v korist korporacij in velikega kapitala.
3. Po drugi svetovni vojni so gospodarski interesi vodili tudi evropske države k sodelovanju. Leta 1957 so Francija, Belgija, Nizozemska, Luksemburg, Italija in ZRN v Rimu osnovale Evropsko gospodarsko skupnost – EGS. Članice so znižale carine, oblikovale skupen kmetijski trg in omejile uvoz kmetijskih pridelkov.
4. EGS so se kasneje pridružile tudi druge zahodno evropske države. Skupni trg je povečal konkurenčnost in pospešil gospodarski razvoj držav zahodne Evrope. Zagotovljen je bil prost pretok blaga, kapitala, delovne sile in storitev.

Zlom gospodarstva v komunističnih državah

1. Po zmagi komunistične revolucije v Rusiji, na Kitajskem, v Jugoslaviji, na Kubi, v Mongoliji, Severni Koreji, Vietnamu in vzhodno evropskih državah so uvedli tako imenovan socialistični gospodarski model. Ime je dobil po latinskem izrazu socius – družben.
2. Ker dobro delo ni bilo ustrezno nagrajeno, uradniki pa nesposobni, je proizvodnja v podjetjih upadala. Socialistično gospodarstvo ni bilo konkurenčno kapitalističnemu. Vedno bolj je zgubljalo bitko in nazadnje propadlo. Z njim so se zrušili tudi mnogi komunistični režimi in socialistična družbena ureditev.
3. V bivših komunističnih državah vzhodnega bloka so poleg demokracije uvedli kapitalistično obliko gospodarstva. V procesu privatizacije so se povsod pojavili tako imenovani tajkuni, ki so s pomočjo zvez v politiki, in ugodnih kreditov pokupili podjetja, mnoga izčrpali in pustili propasti, denar pa speljali v davčne oaze.

Kje so meje globalizacije

1. Svetovni voditelji so začeli na prehodu iz 20 v 21. stoletje s tako imenovano globalizacijo, s katero bi gospodarsko povezali ves svet. Proces globalizacije pa je bil v resnici le orodje kapitala za selitev proizvodnje v države s poceni delovno silo. Tako so kovali astronomske dobičke, ki so se stekali v roke maloštevilne elite.
2. Delavci na Kitajskem, v Indiji Pakistanu in drugod še danes delajo za zelo majhne plače. V nekaterih podjetjih so pravzaprav v suženjskem odnosu s svojimi delodajalci. Dostikrat so revni starši prisiljeni prodati svoje otroke kot sužnje delodajalcem.
3. Domači delavci so s selitvijo proizvodnje izgubljali delo. Brezposelni so postali breme državnih blagajni. Ta se je vse bolj praznila tudi zaradi manjšega dotoka denarja v obliki davkov in zaradi odtekanja kapitala v davčne oaze. Država je za polnjenje luknje v državni blagajni najemala kredite, ki jih ni mogla odplačevati. Kriza.....
4. Krizo so zakuhale vladajoče elite, ki skrbijo le za dobičke korporacij in špekulantske bankirje. Pod vplivom ameriškega ekonomista in Nobelovega nagrajenca Milтона Friedmana so si te elite v ZDA in po svetu priborile še več moči in bogastva in postale pravi vladar sveta.
5. Po njegovih nasvetih so večino javnih služb spravili v privatne roke, razmerja med plačami delavcev in direktorjev so za desetkrat povečali. V lovu na dobičke so kapitalisti sami zakuhali krize in vojne, da so še bolj bogateli.
6. Breme krize so seveda preložili na račun socialne države, na pleča zaposlenih v javni upravi in upokojencev, ki so jim nižali plače in pokojnine. Tako morajo oni odplačevati kredite za nove in nove sanacije bank, zavožene investicije, zgrešeno privatizacijo in napake vladajoče elite.

SLOVENCİ V 20. in 21. STOLETJU

Opredelitev za Jugoslavijo

1. Zaradi vse hujšega nemškega in madžarskega pritiska so slovenski in hrvaški politiki (Jugoslovanski klub) videli rešitev narodnega obstoja v združevanju »južnih« Slovanov. Hoteli so izkoristiti položaj, v katerem se je znašla Avstro-Ogrska zaradi vojne in skušali pritisniti na vladajočo večino.
2. Na zasedanju državnega zbora na Dunaju 30.5.1917 so prebrali Majniško deklaracijo. V njej so zahtevali ustanovitev posebne državne enote »južnih« Slovanov, ki bo enakopravna z Avstrijo in Ogrsko. Nemci in Madžari na to niso pristali in deklaracija ni bila sprejeta.
3. Za združitev »južnih« Slovanov so se borili tudi emigrirani – izseljeni slovenski, hrvaški in srbski politiki, ki so delovali v Jugoslovanskem odboru v Londonu. Zavzemali so se za ustanovitev samostojne države »južnih« Slovanov pod dinastijo Karađorđević.
4. Na grškem otoku Krfu, kamor se je pred prodorom centralnih sil zatekla vojska, kralj in vlada Kraljevine Srbije, so julija 1917 člani Jugoslovanskega odbora in srbska vlada podpisali Krfsko deklaracijo. Opredelili so se za združitev Slovencev, Hrvatov in Srbov iz Avstro-Ogrske s Kraljevino Srbijo.

Kraljevina Jugoslavija

1. V začetku oktobra 1918 je bilo v Zagrebu ustanovljeno vrhovno predstavniško telo Srbov, Hrvatov in Slovencev iz Avstro-Ogrske. Imenovalo se je Narodni svet. Zadolžen je bil za oblikovanje temeljev nove države. V Ljubljani so ustanovili Narodni svet za Slovenijo.
2. Narodni svet v Zagrebu je zavrnil ponudbo avstrijskega cesarja Karla I. Cesarju zaradi poraza v vojni ni preostalo drugega, kot da je popustil in predlagal preoblikovanje monarhije v zvezo enakopravnih enot. Ponudba je prišla prepozno in 29.10.1918 je Narodni svet v Zagrebu razglasil ustanovitev Države Srbov, Hrvatov in Slovencev (Država SHS).
3. Narodni svet ni bil sposoben doseči mednarodnega priznanja nove države, oblikovati državne ustanove in zavarovati njene meje, zato so se sklenili združiti s Kraljevino Srbijo. Poslanci Narodnega sveta so se odpravili prosit srbskega kralja, če se lahko priključijo njegovi državi, ki je bila mednarodno priznana in na strani zmagovalcev.
4. Tako je 1.12.1918 na Balkanu nastala nova država z imenom Kraljevina SHS. Glavno besedo v državi si je zagotovila Srbija. Slovenci smo tako ponovno izgubili samostojnost in več kot tretjino narodnega ozemlja. Leta 1929 so Kraljevino SHS preimenovali v Kraljevino Jugoslavijo.

Oblikovanje slovenskih meja

1. Zaradi narodnostno mešanih ozemelj se politiki niso mogli sporazumeti za potek meje med Državo SHS in Avstrijo. Tako je prišlo do bojev za našo severno mejo. Na slovenskem Štajerskem je general Rudolf Maister s svojimi prostovoljci zasedel Maribor in ozemlje do narodnostne meje med Dravogradom in Radgono.
2. Koroško s Celovcem sta skušala zasesti s svojimi borci nekdanja častnika avstro-ogrske vojske Franjo Malgaj in Alfred Lavrič. Toda njihove akcije niso dobile podpore oblasti v Ljubljani. Avstrijci so po več bitkah potisnili slovenske prostovoljce na Karavanke.
3. Koroško so potem spomladi 1919 zasedle srbske čete. Obnašanje srbskih vojakov je dalo prebivalcem Koroške slabe obete za življenje pod novimi oblastniki. Na plebiscitu 10. 10. 1920 se je tako večina prebivalstva Koroške raje odločila za Avstrijo. Na pariški konferenci so namreč v mirovni pogodbi z Avstrijo določili, da bo o meji med Avstrijo in Kraljevino SHS odločil plebiscit.
4. Odločanje o naši zahodni meji so antantni zavezniki prepustili neposrednim pogajanjem med Italijo in Kraljevino SHS. Določili so jo v mestu Rapallo pri Genovi. Italijani so si izborili še več, kot jim je obljubljal londonski sporazum. Slovenci smo tako poleg Primorske izgubili še velik del Notranjske.
5. Prekmurje so zavezniki dodelili Državi SHS, ker so se bali širjenja socialistične revolucije iz Madžarske. Avstrijci, Madžari in Italijani so na zamejske Slovence vršili hud raznarodovalni pritisk in število zamejskih Slovencev se je med vojnama in po drugi svetovni vojni vztrajno zmanjševalo .

Slovenci v Kraljevini SHS - Jugoslaviji

1. Že januarja 1919 je regent (namestnik kralja) Aleksander razpustil slovensko Narodno vlado, imenoval Deželno vlado in Slovenijo popolnoma podredil osrednji oblasti v Beogradu.
2. Na parlamentarnih volitvah 1920 so zmagali zagovorniki osrednje oblasti in enotnega jugoslovanskega naroda. To je pomenilo počasno umiranje slovenskega naroda.
3. Slovenski kulturniki so zato napisali Avtonomistično izjavo. V njej so zahtevali več samostojnosti za Slovenijo v okviru kraljevine in možnost za narodov razvoj na gospodarskem in kulturnem področju.
4. Toda nova ustava (Vidovdanska) je uzakonila en narod - »jugoslovanski«, državni centralizem in dedno dinastijo Karađorđević. Zagotovila je demokracijo, ki pa so jo večinski Srbi krojili po svoje. Državo so razdelili na upravne enote - banovine. Slovenci so prišli v okvir Dravske banovine.
5. 6. januarja 1929 pa je kralj Aleksander ukinil ustavo, razpustil skupščino in prepovedal javno delovanje vseh strank. Povod za šestojanuarsko diktaturo je bilo streljanje v skupščini, ko je srbski poslanec vladajoče NRS Puniša Račić streljal na hrvaške poslance iz stranke HSS. Trije so umrli, med njimi vodja Stjepan Radić.
6. Slovensko politiko so krojili trije politični tabori: katoliški, liberalni in delavski. Najmočnejši je bil katoliški tabor zaradi velike volilne baze na podeželju. Delavski tabor je bil razdeljen na komuniste in socialiste. Komunisti so bili del Komunistične partije Jugoslavije (KPJ), njihov vodja pa Josip Broz - Tito.

Gospodarski, socialni in kulturni položaj

1. Srednjeevropski trg je slovensko gospodarstvo zamenjalo za zaostalega balkanskega. 80 % prebivalstva Države SHS je živel od kmetijstva, Slovencev pa 66 %. Največji problem slovenskega kmetijstva je bila premajhna in preveč razdrobljena posest (agrarna reforma ni bila izpeljana). Večina kmetov je živela na robu preživetja, zato so si mnogi poiskali delo v tujini.
2. Večina industrije in kapitala je bilo v tujih rokah. Najbolj so napredovale tekstilna, lesna, papirna in živilska industrija. Zaradi razvoja industrije je naraščalo število delavstva.
3. V mestih se je oblikovala bogata elita meščanov. Ti so na vsakem koraku kazali, da se ločijo od drugih. Udeleževali so se koncertov, predstav, promenad in športnih prireditev. Delavci so večino življenja garali. Za preživetje družine so delale tudi ženske, velikokrat kot služkinje. Delavski otroci niso imeli denarja za šolanje, zato so si morali po osnovni šoli poiskati delo.
4. Pozitivna stran nove države je bil odnos osrednje oblasti do slovenske kulture in izobraževanja. Ker Slovenci niso imeli politične avtonomije, so spet kulturni delavci budili narodno zavest. Med kulturnimi ustvarjalci so bili najpomembnejši Jože Plečnik (arhitekt), Rihard Jakopič (slikar), Oton Župančič (pesnik) in Marij Kogoj (skladatelj).
5. Leta 1919 smo dobili Slovenci svojo univerzo, ustanovljene so bile slovenske gimnazije, 1928. leta je bila ustanovljena Narodna galerija in istega leta Radio Ljubljana, leta 1938 so osnovali SAZU (Slovenska akademija znanosti in umetnosti).

SLOVENCIMED DRUGO SVETOVNO VOJNO

Okupacija

1. Jugoslovanska vlada se je že pred vojno gospodarsko povezala z Nemčijo in Italijo. Marca 1941 pa je podpisala še pristop k trojnemu paktu. Velike nemire, ki so sledili, je vojska izkoristila za državni udar. Hitler je hotel urediti razmere na Balkanu pred napadom na SZ. 6. 4. 1941, zato je bliskovito napadel Jugoslavijo.
2. Slabo pripravljena jugoslovanska vojska je hitro kapitulirala, kralj Peter je skupaj z vlado pobegnil v tujino. V okviru napada na Jugoslavijo so okupatorji zasedli tudi Slovenijo. Nemci so okupirali Gorenjsko, Štajersko, severno Dolenjsko in severozahodno Prekmurje, Italijani Notranjsko, Kočevsko, Belo krajino, južno Dolenjsko in Ljubljano, Madžari večino Prekmurja.
3. Vsi trije okupatorji Nemci, Italijani in Madžari so takoj uvedli svojo upravo in oblast. Glavni cilj zavojevalcev je bil podjarmiti in potujčiti Slovence. Najhujši raznarodovalni pritisk so izvajali Nemci. 80 000 Slovencev so izgnali, v Posavje so naselili Kočevarje, prepovedali so javno rabo slovenščine, uvedli nemške šole, zapirali domoljube in mobilizirali moške v svojo vojsko.
4. Italijani so uvedli milejši zasedbeni režim, s katerim so hoteli pridobiti ljudi na svojo stran. Pustili so javno rabo slovenščine, slovenske šole in kulturne ustanove, italijanščina je bila le učni predmet. Kočevski Nemci – Kočevarji so se pozimi 1941/42 izselili iz Kočevske v nemško okupacijsko cono (okolica Brežic).

Začetek oboroženega odpora

1. Ob okupaciji je večina slovenskih politikov iz SLS in iz liberalnega tabora menila, da je za slovenski narod najbolje, če so uslužni do okupatorjev in da počakajo na razplet vojne.
2. Levo usmerjene politične skupine (krščanski socialisti, sokoli, napredni kulturni delavci) pa so pod vodstvom KPS (komunistična partija Slovenije) v noči iz 26. Na 27 april 1941 ustanovile Proti imperialistično fronto, ki je zagovarjala odpor proti okupatorju. Ob napadu na SZ se je preimenovala v Osvobodilno fronto (OF).
3. OF je začela z organizacijo partizanske vojske za boj proti okupatorjem in jo podredila glavnemu poveljstvu. Ustanovila je organe oblasti in se povezala z jugoslovanskimi Titovimi partizani. V OF so dobili vodilno vlogo člani KPS, ki so želeli prevzeti oblast po sovjetskem vzoru. Zato so ustanovili VOS (Varnostno-obveščevalna služba), ki je odstranila vse »narodne izdajalce« in nasprotnike komunistov.
4. Prvi so začeli z odporom proti okupatorju že meseca maja člani organizacije TIGR, ki je OF ni priznala. Partizanske akcije v obliki sabotaž in diverzij so se začele po napadu na SZ. Tako naj bi OF pomagala vzornikom komunistom iz SZ.
5. Središče oboroženega odpora OF je bila najprej Ljubljana, kjer so delovali vsi vodstveni organi OF. Zaradi mnogih akcij, sabotaž in pasivnega odpora so Italijani obdali naše glavno mesto z bodečo žico in zapirali vse sumljive.
6. Pozimi 1941 se je partizansko gibanje razmahnilo zlasti na Gorenjskem. Cankarjev bataljon je tako uničil celo nemško policijsko patroljo. Nemci so potem zasledovali bataljon do Dražgoš, kjer je prišlo do velike bitke. Ko se je bataljon umaknil zaradi nemške premoči na Jelovico, so okupatorji požgali vas, vse moške postrelili, ženske in otroke pa izgnali.

Potek vojskovanja

1. Osvobodilno gibanje se je najbolj razmahnilo v Ljubljanski pokrajini, ker so obsežni notranjski in kočevski gozdovi nudili kritje in zatočišče partizanom, ki jih je vodila OF. Za partizansko – gverilsko vojskovanje so značilni nenadni in hitri napadi na posamezne enote ali pomembne objekte, ki jim je sledil hitri umik.
2. Spomladi 1942 so tako partizani pregnali Italijane iz manjših mest in krajev. Okupatorji so nadzorovali le večja mesta in pomembnejše komunikacije. Nastalo je obsežno osvobojeno ozemlje, na katerem je OF vpeljala svoje organe oblasti. Nosilci te oblasti so bili narodno osvobodilni odbori (NOO).
3. Vodstvo OF je hotelo okrepiti partizansko gibanje tudi na Štajerskem. Toda Nemci so bili pretrd oreh in so odbili vse partizanske enote, ki so se skušale prebiti čez Savo na njihovo ozemlje.
4. Da bi uničili partizane, so Italijani poleti in jeseni 1942 izvedli veliko ofenzivo v Ljubljanski pokrajini. Dobesedno so jo prečesali, požgali veliko vasi, odpeljali simpatizerje partizanov v taborišča (Rab, Gonars), veliko partizanov so zajeli in ustrelili. Glavnina partizanskih enot z vodstvom pa se je prebila na varno.
5. Po kapitulaciji italijanske vojske 8.9.1943 so Ljubljansko pokrajino okupirali Nemci in takoj začeli z ofenzivo proti partizanom in z nasiljem nad civilnim prebivalstvom. Belo krajino in Kočevski Rog so partizani uspešno branili do konca vojne in s tem ohranili obsežno osvobojeno ozemlje.
6. Da bi okrepilo partizansko gibanje na Štajerskem, je vodstvo OF leta 1944 poslalo na to območje 14. divizijo. Le-ta se je tja prebila preko hrvaškega ozemlja ob stalnih bojih z Nemci.

Državljska vojna

1. Posamezni partizanski poveljniki so se zaradi uspehov začeli obnašati kot oblastniki. Preganjali in pobijali so nasprotnike partizanskega gibanja, kmete, ki niso sodelovali in celo soborce, ki so jim oporekali.
2. Da bi preprečili partizansko nasilje na podeželju, so začeli domačini ustanavljati vaške straže. Predstavniki katoliškega, liberalnega tabora in socialistične stranke so spomladi 1942 ustanovili **Slovensko zavezo** za boj proti komunizmu in vzeli pod svoje okrilje **vaške straže**.
3. Proti komunizmu so se organizirali tudi člani četniškega gibanja (borili so se za ohranitev stare Kraljevine Jugoslavije). Partizani so jih imenovali **plava garda**, vaške straže pa **bela garda**. Nasprotnike komunizma so oborožili Italijani.
4. Vnela se je državljanska vojna, v kateri je Slovenec moril Slovenca, samo da bi prišel na oblast. Partizani so nasprotnike obtoževali kot okupatorjeve hlapce in izdajalce, zato so napeli vse sile, da bi jih uničili.
5. Po porazu bele garde so nasprotniki komunistov iz slovenskih vrst organizirali slovensko domobransko vojsko. Domobranci so pod poveljstvom generala Rupnika spomladi 1944 prisegli zvestobo Hitlerju in se na strani Nemcev borili proti partizanom.
6. Ob koncu vojne so se domobranci umaknili skupaj z Nemci na Koroško, kjer so bili Angleži. Toda ti so jih po vojni vrnili v Jugoslavijo. Večino so partizani brez sojenja usmrtili v Kočevskem rogu, Teharjah in drugod.

Oblikovanje državnosti

1. Cilj OF je bila tudi združitev vseh slovenskih pokrajin, zato je pospeševala razvoj partizanskega gibanja tudi na Primorskem in Štajerskem. Toda Nemcem je uspelo uničiti edino pravo vojaško enoto v pokrajini - Pohorski bataljon.
2. Komunisti v OF so si dokončno zagotovili oblast, ko so prisilili soustanovitelje, da so marca 1943 podpisali Dolomitsko izjavo. V njej so se ostale skupine odrekle ustanavljanju lastnih strank. Po kapitulaciji Italije 8.9.1943 so partizani uničili vojsko vaških straž (belo gardo) na Turjaku in četnike (plavo gardo) v Grčaricah.
3. Da bi uradno vzpostavila oblast, je OF organizirala volitve na osvobojenih ozemljih. Izvoljeni poslanci so se zbrali na zasedanju SNOO (parlament OF) v takratnem Sokolskem domu v osvobojenem Kočevju od 1. do 3. 10 1943. To zasedanje so poimenovali Zbor odposlancev slovenskega naroda.
4. Tam so sklenili nadaljevati boj proti okupatorjem in njihovim zaveznikom, potrdili pripadnost novi Jugoslaviji, priznali Tita za voditelja in izvolili poslance za jugoslovanski partizanski parlament – AVNOJ. Na drugem zasedanju AVNOJ v mestecu Jajce v BiH so postavili temelje novi Jugoslaviji pod vodstvom Tita in Komunistične partije. Sprejeli so tudi odlok o priključitvi Primorske k Jugoslaviji.
5. Februarja 1944 je zasedal v Črnomlju slovenski parlament (SNOS), ki je potrdil sklepe AVNOJ-a in sprejel odloke o urejanju gospodarstva, šolstva in notranje politike.

Osvoboditev

1. Nemci so zagrizeno branili važne komunikacije, ki so vodile čez ozemlje Jugoslavije in Slovenije, da bi se lahko umaknili pred partizani in Rusi in kapitulirali pod zahodnimi zavezniki.
2. Spomladi je jugoslovanska partizanska vojska prebila fronto v Sremu in začela s sklepnimi operacijami za osvoboditev države, v katerih so sodelovali tudi slovenski partizani.
3. Slovenski partizani so sicer celo vojno delovali samostojno, s poveljevanjem v slovenskem jeziku. Ob koncu vojne pa so v vodstvu OF prevladali ljudje, ki so zagovarjali popolno vključitev v jugoslovansko vojsko.
4. V okviru skupnih operacij so slovenski in jugoslovanski partizani osvobodili najprej Primorsko in osrednjo Slovenijo. V Ajdovščini je bila 5. Maja 1945 ustanovljena prva slovenska povojna vlada. Trst so zavzeli 1. Maja, Ljubljana je bila osvobojena 9. 5. 1945.
5. Partizani so prišli tudi do etničnih meja v Benečiji in na Koroškem. Zadnji okupatorji pa so se vdali šele 15. 5. 1945, čeprav je kapitulacija veljala od 9.5.1945. Nemci so se hoteli namreč za vsako ceno prebiti k Angležem.

SLOVENCİ PO DRUGI SVETOVNI VOJNI

Politični položaj Slovencev po vojni

1. Slovenski in jugoslovanski partizani so ob koncu vojne osvobodili vse slovensko etnično ozemlje. Na zahtevo zaveznikov pa so se morali umakniti iz Koroške, Benečije in Trsta. Z Avstrijsko državno pogodbo je bila priznana predvojna meja Jugoslavije na Karavankah.
2. Mejo med Italijo in Jugoslavijo so najprej določili na mirovni konferenci v Parizu. Jugoslavija je dobila vse nekdanje italijansko ozemlje na vzhodnem Jadranu, Italija pa Gorico, Beneško Slovenijo in Kanalsko dolino.
3. Na spornem etnično mešanem ozemlju so ustanovili STO (Svobodno tržaško ozemlje). Razdeljeno je bilo na cono A (Trst z okolico – pod zavezniško upravo) in cono B (severozahodna Istra s Koprom – pod jugoslovansko upravo). Po dolgotrajnih sporih in napetostih med sosedama so leta 1954 v Londonu podpisali sporazum, s katerim je cona A pripadla Italiji, Cona B pa Jugoslaviji.
4. V Sloveniji so izpeljali parlamentarne volitve. Na njih je kandidirala samo OF in jasno zmagala. Opozicijske skupine so obtožili sodelovanja z okupatorji in jim onemogočili udeležbo na volitvah.
5. Izvoljeni parlament je leta 1947 sprejel prvo ustavo v zgodovini Slovencev. Slovenija se je prostovoljno priključila Jugoslaviji kot ljudska republika s pravico do odcepitve. Vodilne vodstvene položaje so prevzeli komunisti.
6. Nova oblast je odpravila večstrankarski sistem. Za politične nasprotnike so komunisti pripravili montirane sodne procese. Obsodili so jih na prisilno delo, zaporne kazni ali celo na smrt ter jim odvzeli vse premoženje.

Gospodarski položaj

1. Komunistična oblast je ukinila tržno gospodarstvo. Vsa gospodarska dejavnost je bila načrtovana in vodena iz Beograda (plansko - politično načrtovano gospodarstvo). Ker so načrtovali za obdobje petih let, se je načrt imenoval petletka.
2. Nova oblast je hitro zgradila veliko tovarn, katerih gradnja je bila velikokrat skregana z vsako gospodarsko logiko in zdravo pametjo. Toda uspelo jim je spraviti ljudi iz podeželja in ustvariti delavski razred.
3. Komunistična oblast je izpeljala nacionalizacijo. Privatnikom, plemičem in Cerkvi so odvzeli podjetja, posestva, gozdove in stavbe ter jih podržavili. Izvedli so agrarno reformo, ki je bila nepopolna. Kmetje so dobili manj kot hektar zemlje, večino zemlje in gozdov pa so podržavili.
4. Po vojni je bilo veliko pomanjkanja, zato so ljudje dobivali življenjske potrebščine na karte. Največ so lahko dobili težki fizični delavci. Potem so uvedli skupno jugoslovansko valuto - dinar. Dinar je imel slabo gospodarsko podlago, zato je neprestano zgubljal vrednost - devalviral.

Nova oblast v povojni Sloveniji

1. V Sloveniji je bilo med vojno in neposredno po njej 36 do 47 tisoč žrtev. Vojna je prinesla tudi veliko gospodarsko škodo. Komunistični politiki so obljubljali svetlo prihodnost, odpravo socialnih krivic in enakopravnost narodov v novi Jugoslaviji.
2. V resnici se je Jugoslavija hitro centralizirala (vodenje in upravljanje je potekalo iz središča - Beograda), slovensko vojsko so vključili v Jugoslovansko ljudsko armado (JLA) in uvedli poveljevanje v srbohrvaščin. Slovenske organe oblasti so podredili zveznim.
3. Slovenci so bili nad centralizacijo in glavno besedo Beograda ponovno razočarani. Kot gospodarsko najbolj razvita republika je morala Slovenija največ prispevati v skupno blagajno. Po eni strani je postala nekakšna molzna krava, po drugi pa je imela tržišče za svoje izdelke.
4. Življenje po vojni je bilo zelo težko. Ljudje so bivali v slabih stanovanjskih razmerah, ogromno stavb je bilo porušenih, primanjkovalo je praktično vseh življenjskih potrebščin od hrane do obleke.
5. Kljub pomanjkanju je večina ljudi verjela v novo državo in mnogi so delali kot prostovoljci v delovnih brigadah pri obnovi domovine. Mnogi strokovnjaki so odšli v druge republike, da bi tam organizirali proizvodnjo.
6. Nova komunistična ideologija (miselnost) je prepojila vse pore družbe. Na področju šolstva so morali vzgajati in izobraževati v duhu čuvanja in razvijanja «revolucionarnih» pridobitev, kulturni delavci so morali hvaliti in opevati novo politično ureditev.

Burna 60. leta

1. Jugoslavija je v 60. letih zabredla v hude gospodarske težave, ki so bile posledica slabega gospodarjenja. Krizo so reševali z različnimi reformami, devalvacijami dinarja, vendar brez uspeha.
2. Začeli so se tudi spori med republikami in centralno oblastjo. Zagovorniki večje samostojnosti republik so sicer zmagali, vendar je partija, vodena iz Beograda, obdržala odločanje v svojih rokah.
3. Močno orožje centralne oblasti sta bila tudi JLA (Jugoslovanska ljudska armada) in predsednik Tito. Izglasovali so mu še dosmrtni predsedniški mandat. Tako je postal prikriti diktator, ki je obračunal z vsemi nasprotniki.
4. Slovenija se je upirala »podpori« nerazvitih republik, uvajanju ene kulture in oblikovanju enega – jugoslovanskega naroda z enim jezikom – srbohrvaščino. Trn v peti osrednje oblasti je bila tudi slovenska Teritorialna obramba.
5. Predsednik tedanje slovenske vlade Stane Kavčič je hotel narediti iz Slovenije moderno in čim bolj neodvisno republiko, vpeljati tržno gospodarstvo in okrepiti »Teritorialno obrambo«, vendar so ga nasprotniki s Kardeljem in Titom na čelu »odžagali«.

Krizna 80. leta

1. Po Titovi smrti leta 1980 je Jugoslavija tonila v vse hujšo gospodarsko, družbeno, in politično krizo. Zelo so se zaostрила nacionalna nasprotja in država je pokala po vseh šivih.
2. Gospodarske reforme so bile le kozmetične. Tržnega gospodarstva pa niso hoteli uvesti, ker bi partija izgubila kontrolo nad njim. Posledica slabega gospodarjenja je bila velika inflacija, pomanjkanje in zadolževanje v tujini.
3. V politiki so bili vse ostrejši spori med centralno oblastjo v Beogradu in zagovorniki samostojnosti republik iz Slovenije, Hrvaške in Kosova. Srbski politiki so si hoteli zagotoviti nadvlado in centralizirano državo.
4. Proti temu je nastopilo vse več slovenskih izobražencev in kulturnikov, ki so zahtevali samostojno državo Slovenijo in uvedbo večstrankarskega sistema.
5. Edina povezovalna sila v Jugoslaviji je ostala JLA, kjer je bil vodilni poveljniški kader srbski. Z orožjem je hotela prisiliti nasprotnike k pokorščini. JLA si je prizadevala razorožiti slovensko TO in odstraniti nasprotnike (proces proti četverici).

Osamosvojitve Slovenije

1. V drugi polovici 80. let je imela Komunistična partija v Sloveniji vse vzvode oblasti v svojih rokah. Vodilni komunisti so se zavzemali za ohranitev Jugoslavije. Zahtevali pa so tudi večjo samostojnost Slovenije v decentralizirani državi.
2. V tem času je bila pri nas vedno močnejša tudi opozicija, ki je oblikovala prve zametke kasnejših strank. Maja 1989 so predstavniki opozicije zapisali Majniško deklaracijo, v kateri se je zavzemali za samostojno Slovenijo in večstrankarski sistem.
3. Pod pritiskom opozicije je komunistična oblast aprila 1990 izvedla prve demokratične volitve. Na prvih večstrankarskih volitvah po drugi svetovni vojni so zmagale opozicijske stranke, združene v koaliciji DEMOS.
4. Koalicija strank DEMOS je oblikovala vlado in začela priprave na osamosvojitve. 23. decembra leta 1990 smo se Slovenci na plebiscitu odločili za samostojno državo. Spomladi 1991 je novi parlament sprejel osamosvojitvene zakone. 25. junija je tedanji predsednik republike Milan Kučan na proslavi v Ljubljani svečano razglasil samostojnost Slovenije.
5. Zvezne oblasti se s tem niso sprijaznile. Jugoslovanska ljudska armada - JLA je 27. junija začela vojno proti Sloveniji. Toda generali JLA so se krepko ušteli. Zmotno so pričakovali, da bo Slovence ustraševal »tankovski sprehod« za zaščito mejnih prehodov. Naleteli so na dobro pripravljene in organizirane enote Teritorialne obrambe in policije ter na močan odpor vseh Slovencev.
6. Po desetih dnevih je bila JLA poražena in njeni vojaki so se morali vrniti v vojašnice. Sledila so pogajanja z evropskimi posredniki in predstavniki Beograda. Po sporazumu je 25. oktobra 1991 Slovenijo zapustil zadnji jugoslovanski vojak. Začel se je boj za mednarodno priznanje Slovenije in boj za delitev plena – gospodarskih in naravnih bogastev med oblikujočo se elito. Običajni ljudje pa si praznih rok celijo duševne rane še danes in skušajo preživeti... kot že tolikokrat doslej, v začaranem krogu zgodovine elit, pohlepa in oblasti.

Mednarodno povezovanje Slovenije

1. Po osamosvojitvi si je Slovenija močno prizadevala za mednarodno priznanje nove države. Po priznanju s strani mnogih pomembnih evropskih in svetovnih držav je bila Slovenija 22.5.1992 sprejeta tudi v OZN.
2. Potem se je Slovenija dolgo časa prilagajala normam in zahtevam Evropske unije. Usklajevala je svojo zakonodajo z evropsko, prilagajala kmetijsko in okoljsko politiko, urejala področje prava in sodstva ter ostalih zahtev.
3. Po zaprtju vseh poglavij pristopne pogodbe in izglasovanem referendumu je 1.5.2004 postala članica Evropske unije (EU).
4. Slovenska diplomacija si je prizadevala, da postane Slovenija tudi članica vojaške zveze zahodnih demokratičnih držav NATO. Ko je izpolnila zahtevane pogoje, je bila 29.3.2004 sprejeta tudi v to zvezo. Tudi o sprejetju v NATO so državljani glasovali na referendumu .
5. Velik dosežek slovenske politike je bil vstop Slovenije v evro območje 1.1.2007. Tudi za vstop v denarno unijo je morala Slovenija izpolniti veliko zahtev, urediti gospodarsko in denarno politiko ter proračun.

VOJNE V 20. IN 21. STOLETJU

Državlanske vojne

1. Državlanske vojne se odvijajo znotraj teritorija posamezne države. Med seboj se spopadajo državljani iste države zaradi ideologije, etnične pripadnosti, vere, boja za oblast ali prevlado. Dostikrat pa so razlogi za vojno vzročno povezani. Državljan lahko pripadajo istemu narodu ali pa različnim.
2. V državljanske vojne se dostikrat vmešavajo tuje države ali velike gospodarske družbe - korporacije. Večkrat tako vojno zanetijo ravno korporacije, da potem izvlečejo politične ali gospodarske koristi (nafta, diamanti, zlato, rudnine) . Pri tem početju seveda tudi ogromno zaslužijo s prodajo orožja in drugega materiala sprtim stranem.
3. Primer državljanske vojne zaradi oblasti in ideologije je ruska državljanska vojna 1918 – 1922. Kljub podpori tujih sil pripadnikom carskega režima so zmagali komunisti z Leninom na čelu. Tako so ohranili oblast po uspešno izpeljani oktobrski revoluciji.
4. Državlanske vojne zaradi etnične pripadnosti večkrat divjajo v afriških državah. Znotraj meja držav so pripadniki različnih plemen in ljudstev, ki so si bila že prej sovražna. Po sistemu deli in vladaj zunanje sile zanetijo spore, denarno podprejo volilno kampanjo ene strani in podkupijo njihove voditelje.
5. Zmagovalci volitev zatirajo poražence, zato izbruhne krvava državljanska vojna. Med vojno se dogajajo pokoli celih vasi, posilstva, otroke prisilno novačijo v vojsko, veliko ljudi pohabijo z mačetami, prisilijo jih v suženjsko delo. Tipičen primer suženjskega dela je iskanje diamantov, s katerimi potem oblastniki kupujejo orožje in bogatijo.

Ekonomске vojne

1. V ozadju vojaških spopadov se dostikrat neopaženo odvijajo ekonomske vojne. Državljeni se jih sploh ne zavedajo, ker so napadi korporacij in držav prikriti in skrbno načrtovani za kuliso običajnih gospodarskih dejavnosti. Zavojevalci si z gospodarsko vojno brez orožja podredijo državo in jo izkoriščajo za svoje cilje.
2. V izbrano državo pošljejo »gospodarske teroriste«, ki dajejo bančnim elitam in izbrancem kredite v velikih zneskih. Ko kreditorejmalci ne morejo več vračati kreditov, propadejo njihova podjetja in banke. Kredite mora država pod pritiskom upnikov prevaliti na pleča običajnih ljudi. Obresti na kredite močno dvignejo in upniki služijo ogromne denarje.
3. V napadeni državi z nizkimi cenami uničujejo domača podjetja. Ko jih nadomestijo s svojimi, cene za iste proizvode navijejo v nebo. Vlado prisilijo, da zmanjša javni sektor, zniža pokojnine in socialno varnost. Tako država praktično ni več neodvisna ampak okupirana. K okupaciji veliko pripomorejo domači sodelavci okupatorja.
4. V mnogih državah podkupijo politike, ki sprejemajo zakone v korist korporacij. Po takih zakonih privatizirajo komunalne storitve, energetiko, pošto, šolstvo, javni prevoz in celo pitno vodo. Vedno z izgovorom, da so samo privatna podjetja učinkovita.

Kibernetske vojne

1. V sodobnem času so se zaradi razvoja računalništva in interneta razmahnile tudi kibernetske (računalniške)vojne. Vlade velesil imajo posebne enote vrhunskih hekerjev, ki imajo nalogo vdreti v računalniški sistem ciljane države ali ustanove. Tam kradejo podatke in uničujejo sisteme.
2. Na drugi strani imajo hekerje, ki odkrivajo in preprečujejo sovražne vdore, pripravljajo povračilne udarce in protinapade. Hekerji vdirajo tako v obrambna ministrstva kot v vladne službe. Pred njimi niso varne nobene institucije. Kibernetske vojne se dogajajo tudi v gospodarskih družbah in denarnih ustanovah.
3. Kombinacija klasične in kibernetske vojne so vojaški spopadi, pri katerih hekerji na daljavo upravljajo brezpilotna letala in drugo vojaško tehniko. S pomočjo računalniških programov, satelitske navigacije in kamer uničujejo nasprotnika. Zaradi pomot in oddaljenosti je veliko žrtev med civilnim prebivalstvom.

Osvobodilna gibanja

1. Na okupiranih ozemljih držav po vsem svetu so se vedno rodila osvobodilna gibanja, ki so imela cilj pregnati tuje okupacijske sile in osvoboditi svojo državo. V začetku to ni regularna vojska, ampak skupina prostovoljcev, ki jo vodi neka organizacija.
2. Način vojskovanja je gverilski ali partizanski. Zaradi slabše oborožitve nasprotnikove vojake napadajo iz zasede in se hitro umaknejo. V glavnem so oboroženi z lahkim pehotnim orožjem zaradi boljše gibljivosti.
3. Običajno imajo taka gibanja veliko podporo med domačim prebivalstvom, ki jim preskrbi hrano, obleko, obutev, zdravila. S svojo taktiko na dolgi rok izčrpavajo okupacijsko vojsko. Ko pa je gibanje dovolj močno, začne s splošnim napadom, ki prisili zavojevalce k umiku iz države.
4. Veliko osvobodilnih gibanj je nastalo med drugo svetovno vojno: partizansko osvobodilno gibanje v Jugoslaviji, osvobodilno gibanje v Grčiji, Franciji in Italiji po kapitulaciji. V Jugoslaviji so gibanje vodili komunisti, drugod različne stranke. Vsa osvobodilna gibanja so veliko pripomogla k zmagi zaveznikov.
5. Po drugi svetovni vojni so se oblikovala osvobodilna gibanja v koloniziranih deželah in se borila proti kolonizatorjem. Takih gibanj je bilo največ v Afriki in Aziji. Alžirci in Vietnamci so se tako rešili francoskih kolonizatorjev, Afganistanci sovsjetske oblasti, Indijci britanske. Palestinci (PLO) se še danes borijo za svobodo v Izraelu.

Terorizem

1. Na okupiranih ozemljih držav po vsem svetu se v boju proti tehnično in vojaško premočnem nasprotniku poslužujejo terorizma. Teroristične skupine se izurijo za delovanje na domačem ozemlju in na ozemlju nasprotnika. Njihov cilj je demoralizirati nasprotnika in obrniti javnost proti zasedbenim silam.
2. Teroristi delujejo tudi na ozemljih drugih držav. Največkrat nastavljajo bombe in izvršujejo atentate. Iz islamskih držav prihajajo samomorilski teroristi, ki aktivirajo bombo na lastnem telesu ali v avtomobilu. Največkrat so to mladi, globoko verne in revni ljudje. Nadrejeni jim operejo možgane in izurijo.
3. Po drugi svetovni vojni je nastalo nekaj zelo nevarnih terorističnih organizacij. V Severni Irski in Veliki Britaniji je delovala IRA (Irska republikanska armada), ki se je borila proti britanski oblasti. IRA je pripravila veliko bombnih atentatov in akcij proti britanskim enotam tudi v Londonu.
4. Zelo dejavna je bila tudi baskovska teroristična organizacija ETA, ki se je borila za odcepitev Baskije od Španije. Tudi pripadniki te organizacije so izvedli veliko število bombnih atentatov in oboroženih napadov na španske oblasti.
5. Po dolgotrajnih dolgoletnih spopadih in mučnih pogajanjih z oblastmi sta obe organizaciji v glavnem prenehali s terorističnimi akcijami. Zmernejši pripadniki organizacij so se vključili v politično življenje in začeli sodelovati z oblastmi.
6. Na Bližnjem vzhodu deluje veliko terorističnih organizacij. Najbolj organizirana je znamenita Al Kaida, ki ima svoje celice po vsem svetu. Najhujši teroristični napad so izvedli 11. septembra 2001 na ozemlju ZDA, ki so v veliki meri odgovorne za pojav terorizma.

Oborožitev v 20. in 21. stoletju

1. Zaradi industrializacije in velikega tehničnega in tehnološkega razvoja se je v 20. Stoletju hitro spreminjala oborožitev. V veliki meri pa je vojska pospeševala razvoj tehnike in znanosti. Inženirji in znanstveniki so v službi vojske projektirali vedno nova orožja in bojna sredstva.
2. Velike spremembe v načinu vojskovanju so pomenili izumi strojnice, tanka, letala, podmornice, torpeda in bojnih strupov med prvo svetovno vojno. Po prvi svetovni vojni so predvsem delovali na izboljšavah obstoječih bojnih sredstev in orožij.
3. Med drugo svetovno vojno so začeli uporabljati radarje, sonarje, težke bombnike, avtomatsko pehotno orožje. Nemci so začeli izdelovati rakete, s katerimi so iz Francije obstreljevali britanska mesta (V1, V2), reaktivna letala, Rusi so izdelali večcevne raketomete. Američani so veliko stavili na letalonosilke in na koncu izdelali atomsko bombo.
4. Po drugi svetovni se je vnela oboroževalna tekma med Rusi in Američani. Tekmovali so v izdelavi raket dolgega dosega in medcelinskih projektilov, jedrskih podmornic in letalonosilk. Oboroževalno tekmo so preselili celo v vesolje. Tja so pošiljali predvsem vohunske satelite.
5. V 21. stoletju je oborožitev podprta z računalniško vodeni sistemi in, satelitsko navigacijo. Tako delujejo »pametne« letalske bombe in manevrirne rakete, letala, tanki, helikopterji, brezpilotna letala in druga bojna sredstva.